

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(14)

Київ 2006

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Марусєва О. А. — відповідальний секретар
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки і менеджмент

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Титова Н. А., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Ніколенко Ю. В., д-р екон. наук, проф., Криклій А. С., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Кирилюк Ф. М., д-р філос. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф., Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Коломінський Н. Л., д-р психол. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Сагач Г. М., д-р пед. наук, проф.

Юридичні науки

Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф., Коваленко В. В., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Скрипнюк О. В., д-р юрид. наук, проф., Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф.

*Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 3 від 29 березня 2006 р.)*

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. —
Вип. 1. —
ISBN 966-608-120-2

Вип. 2(14). — 2006. — 196 с. — Бібліогр. в кінці ст. —
ISBN 966-608-655-7

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки і менеджменту, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 966-608-655-7

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2006

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ І МЕНЕДЖМЕНТ	5	Борщ В.В., Осоченко І. В. Методи прийняття рішень у менеджменті	61
Сєвка В. Г., Мальцева М. Ю. Будівельний потенціал як складова розвитку економіки країни	5	Солопенко Р. І., Солопенко Р. Р. Економічне обґрунтування управлінських рішень, пов'язаних із системою кадрового менеджменту транспортного підприємства.....	64
Савельєва Т. М. Проблеми розвитку великих корпоративних структур в економіці України	9	Шульжик Ю. О. Проблема прогнозування динаміки одно- та різномісних об'єктів з нелінійними зв'язками	69
Мамонова Н. В., Москвіна А. О. Про пріоритети створення умов сталої конкурентоспроможності країни	14	Морозова Н. І. Проектна діяльність в організації та структурні зміни в управлінні нею	75
Крочук В. М. Методичні аспекти аудиту доходів і витрат транспортного підприємства	18	Стрельчук А. С., Пенцов О. С. Автоматизовані системи управління в роботі організацій державної і недержавної форм власності	81
Нгуєн Тхі Тхань Тінь Основні напрями, механізми і завдання інтеграції В'єтнаму в економічну та фінансову регіональну й світову системи	22	Смерічевська С. В. Інновації в освіті та основні підходи до їх вивчення	85
Бовтрук Ю. А. Валютна інтеграція як сучасна риса розвитку світового господарства	28	ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	89
Гнезділова Н. М. Інтеграційні процеси системи освіти в Україні	34	Маркова С. В., Баран О. В. Українська геополітика: сучасні проблеми і тенденції	89
Бойченко Е. Б. Гендерний аналіз кон'юнктури ринку праці Донецької області	38	Панкевич О. З. Реалізація принципу розподілу влади у США (зовнішньополітичний аспект)	96
Макаровська Т. П. Інформаційна безпека України як передумова її вступу до СОТ	45	Горбатенко І. А. Політологія як чинник консолідації українського суспільства	101
Рябченко І. М., Баранов Ю. В., Гагарін В. В., Хіврич І. Ю., Лаврушко Л. Г. Розробка моделі для вирішення задачі прогнозування	48	Кран А. П. Сутність політичної стабільності: індикатори і функції	107
Дідик Я. М. Використання математичних моделей для планування рекреаційного природокористування ...	51	Шевченко О. М. Військовий потенціал та ядерна програма Пакистану	114
Бараболя В. І., Крутовий Ж. А., Касілова Л. О., Мамонова Н. В. Актуальні напрями вдосконалення вищої освіти в Україні	54	Білошицький С. В. Національні інтереси України в умовах глобалізації світових процесів	120
Мамонов К. А., Савченко М. М. Вибір напрямів цільових методів удосконалення професійної підготовки кадрів на підприємстві	57	Сычева Н. А. Стратегическое планирование избирательной кампании: методологический аспект	126

ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ КОН'ЮНКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Наукові праці МАУП, 2006, вип. 2(14), с. 38–44

Кон'юнктура сучасного українського ринку праці характеризується наявністю диспропорцій у співвідношенні попиту і пропозиції робочої сили. Положення на ринку праці визначається показниками зайнятості і безробіття, тобто характеристиками доступності і типу робочих місць, і показниками заробітної платні. Проаналізовано положення жінок на ринку праці регіону.

Стан ринку праці зазвичай визначається попитом і пропозицією на робочу силу, її ціною та впливом держави на стабілізацію економіки, зайнятості населення. Виходячи з цього нині особливого значення набуває оцінка кон'юнктури ринку праці.

Кон'юнктура сучасного українського ринку праці характеризується наявністю диспропорцій у співвідношенні попиту і пропозиції робочої сили. Однією з головних причин такого становища є професійно-кваліфікаційна структура сукупного ринку праці, що виступає, по-перше, як потреба реального економічного середовища у працівниках певної освіти і кваліфікації, по-друге, як потреба економічно активного населення у робочих місцях, що відповідають рівню його підготовки. Необхідність досягнення максимально можливої відповідності між двома наведеними аспектами ринку праці обґрунтовує важливість розгляду проблем, що пов'язані з адекватним професійним самовизначенням потенційних і реальних працівників, їх готовністю до підвищення власного кваліфікаційного рівня, професійної мобільності.

Ринок праці, як один з важливих елементів ринкової економіки, досить докладно розглядається в сучасних вітчизняних дослідженнях. У працях українських учених, таких як Е. Лібанова, О. Грішнова, Д. Богиня, А. Колот та ін., висвітлено теоретичні, методичні та прикладні аспекти актуальних проблем ринку праці. Зокрема, Е. Лібанова та О. Грішнова значну увагу приділяють аналізу становища жінок на ринку праці України.

Кон'юнктура регіональних ринків праці формується на певній території під впливом сукупності чинників і умов, що впливають на процеси використання робочої сили і мають характеризуватися узгодженими в часі і просторі обсягами і структурою попиту на робочу силу з боку суб'єктів господарювання різних форм власності і відповідною пропозицією трудоактивного населення у працездатному віці [5].

Результати вивчення чинників, що впливають на кон'юнктуру ринку праці, можна використовувати не тільки для аналізу причин змін на сукупному ринку праці, а й у стратегічному і поточному плануванні економічної та соціальної діяльності на ринку праці; встановлення вимог до якісних характеристик робочої сили, а також її ціни; розробки політики зайнятості (аналіз ситуації, динаміка попиту, структура ринку, оцінка потенційної робочої сили на ринку і т. ін.); визначенні стратегії, тактики, методів і засобів формування попиту і стимулювання пропозиції робочої сили [3].

Положення на ринку праці визначається передусім двома групами показників: показниками зайнятості і безробіття, тобто характеристиками доступності і типу робочих місць, і показниками заробітної платні. Важливо одержати відповідь на два питання. Яким чином розрізняються гендерні структури зайнятості? Чи є гендерні відмінності в економічній віддачі від трудової діяльності і чи можна виявити чинники існуючих відмінностей?

Ступінь участі у трудовій діяльності, можливості працевлаштування жінок відображає рівень їхньої економічної активності.

На початок 2005 р. чисельність економічно активного населення Донецької області складала 2250,4 тис. осіб, зокрема жінок — 1113,1 тис. осіб.

У 2004 р. частка жінок серед зайнятого населення України становила 49,5 %. За міжнародними стандартами — це високий показник. Високий рівень зайнятості жінок підкріплюється суспільними традиціями і високим рівнем освіти.

Інша справа — статус цієї зайнятості та прибуток, який вона приносить. Однак тут треба враховувати, що впродовж останніх років відбувалося безперервне скорочення частки жінок у складі економічно активного населення. За період 2000–2005 рр. чисельність економічно активного населення зменшилася на 157,8 тис. осіб (рис. 1, 2), у тому числі економічно активних жінок — на 58,8 тис. осіб [2].

За рівнем економічної активності жінки суттєво відстають від чоловіків (57,2 проти 67,3 %).

Зниження рівня економічної активності відбулося передусім за рахунок крайніх вікових груп. Загальна динаміка зміни за гендерними групами загалом схожа (табл. 1).

На рівень економічної активності жінок (порівняно з чоловіками) сильніше впливає рівень освіти. Це означає, що для жінок освіта дає велику віддачу з погляду поліпшення позицій на ринку праці [1].

За рівнем освіти чоловіки і жінки не мають серйозних відмінностей (табл. 2). Рівень освіти серед працюючих жінок України досить високий навіть за світовими стандартами: у структурі жіночої робочої сили вищу та базову вищу освіту мають 57,4 %, а ще 43 % — повну загальну або професійну освіту. Високий рівень освіти жінок багато в чому є спадщиною радянського періоду розвитку суспільства.

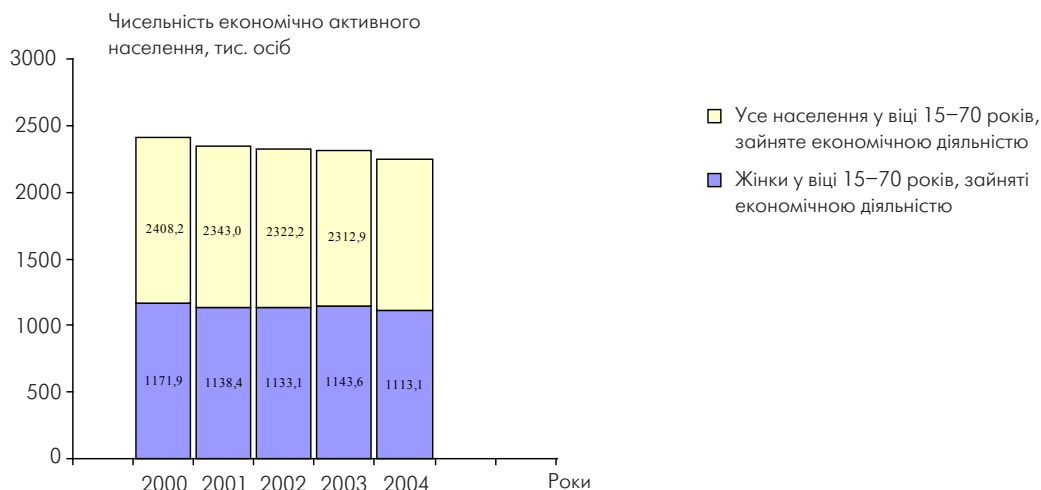

Рис. 1. Чисельність економічно активного населення Донецької області

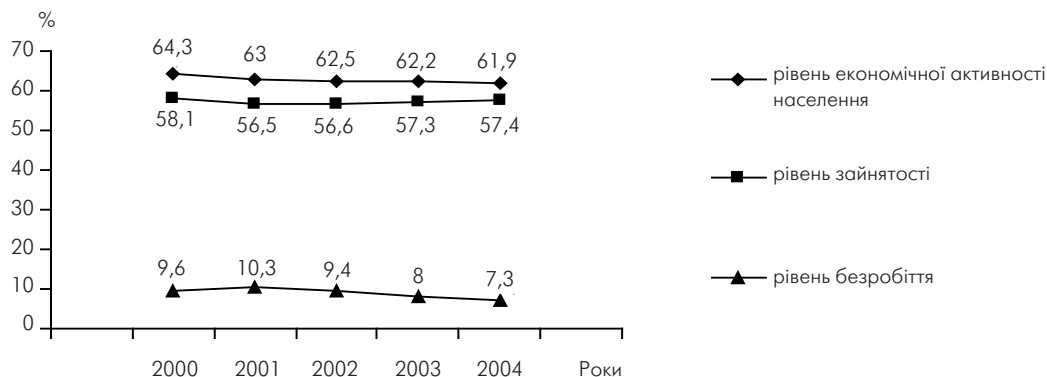

Рис. 2. Зміни рівня економічної активності населення Донецької області

Таблиця 1

**Динаміка зміни чисельності економічно активного населення
Донецької області за гендерними групами**

Вікові групи (роки)	2002 р.			2003 р.		
	Усе населення, тис. осіб	Жінки, тис. осіб	Співвідношення жінок і чоловіків, %	Усе населення, тис. осіб	Жінки, тис. осіб	Співвідношення жінок і чоловіків, %
15–19	56,1	24,2	75,9	54,8	25,6	87,9
20–29	553,9	253,4	84,3	551,1	250,1	83,1
30–39	594,4	291,4	96,2	600,4	296,7	97,7
40–49	674,2	344,1	104,2	669,5	346,5	107,3
50–59	335,2	168,1	100,6	332,9	171,4	106,1
60–70	108,4	51,9	91,9	104,2	53,3	104,7
Разом	2322,2	1133,1	95,3	2312,9	1143,6	97,8

Таблиця 2

Економічна активність населення Донецької області за освітою та статтю

Освіта	2002 р.			2003 р.		
	Усе населення, тис. осіб	Жінки, тис. осіб	Співвідношення жінок і чоловіків, %	Усе населення, тис. осіб	Жінки, тис. осіб	Співвідношення жінок і чоловіків, %
Повна вища	409,9	221,6	1117,7	432,9	234,6	118,3
Базова вища	630,4	385,0	156,9	596,5	356,4	148,4
Професійно-технічна	632,4	234,0	58,7	633,6	230,3	57,1
Повна загальна	526,3	244,2	86,6	556,5	281,5	102,4
Базова загальна	105,3	40,3	62,0	86,3	38,0	78,7
Початкова загальна, або без освіти	17,9	8,0	80,0	7,1	2,8	65,1
Разом	2322,2	1133,1	95,3	2312,9	1143,6	97,8

Але загалом стратегії отримання загальної освіти і підготовки до професійної діяльності у чоловіків і жінок різняться. Жінки прагнуть до отримання повної вищої освіти, а чоловікам до впровадження професійної підготовки. Така відмінність у стратегіях отримання освіти відображає особливості у віддачі від інвестицій у людський капітал для чоловіків і жінок. Велика зайнятість чоловіків в індустріальному секторі промисловості припускає отримання ними більш професійної освіти за робочими спеціальностями. Водночас для жінок істотно вищий заробіток забезпечує тільки вища освіта. А чоловікам зайнятість за робочими спе-

ціальностями із середньою спеціальною освітою вже забезпечує достатню віддачу від освіти.

Гендерні диспропорції в рівні освіти на користь жінок свідчать, що інвестиції в людський капітал не забезпечують рівності в економічному та соціальному стані чоловіків і жінок. Механізми прихованої дискримінації на ринку праці змушують жінок домагатися високого рівня освіти. Але часто високий рівень освіти жінок не гарантує їм швидкого працевлаштування. Роботодавець при наймі працівників висуває підвищені вимоги до рівня освіти або до інших характеристик робочої сили жінок порівняно з чоловіками.

Крім рівня економічної активності важливою характеристикою економічного стану чоловіків і жінок є високий рівень безробіття. Облік і реєстрація безробіття в Україні почалися з 1992 р. Однак тут варто зазначити, що наведені рівні безробіття навряд чи відбивають справжнє становище на ринку праці регіону.

Достовірнішими є дані, одержані з використанням методики Міжнародної організації праці (МОП). Згідно з цими даними, кількість безробітних і рівень безробіття значно перевищують офіційні дані (рис. 3, 4). Переважання жінок серед зареєстрованих безробітних (за методологією МОП) свідчить про те, що безробіття в Донецькій області є здебільше жіночою проблемою.

За даними статистики, відрізняється також структура безробітних чоловіків і жінок за ос-

новними причинами незайнятості: частка вивільнених з економічних причин жінок вища, ніж чоловіків, частка тих, хто звільнився за власним бажанням, вища серед чоловіків (рис. 5). На нашу думку, це пояснюється тим, що, по-перше, жіноча робоча сила зазвичай є дешевшою порівняно з чоловічою, по-друге, чимало жінок несуть основну відповідальність за забезпечення сім'ї, а тому не можуть дозволити собі залишатися безробітними навіть короткий час, погоджуючись заради заробітку на будь-яку роботу.

Вища реєстрація безробітних жінок порівняно з чоловіками зумовлена тривалішим періодом пошуку роботи у жінок і більш пасивними способами її пошуку. Серед жінок вище частка тих, хто перебуває у стані довгострокового безробіття (табл. 3).

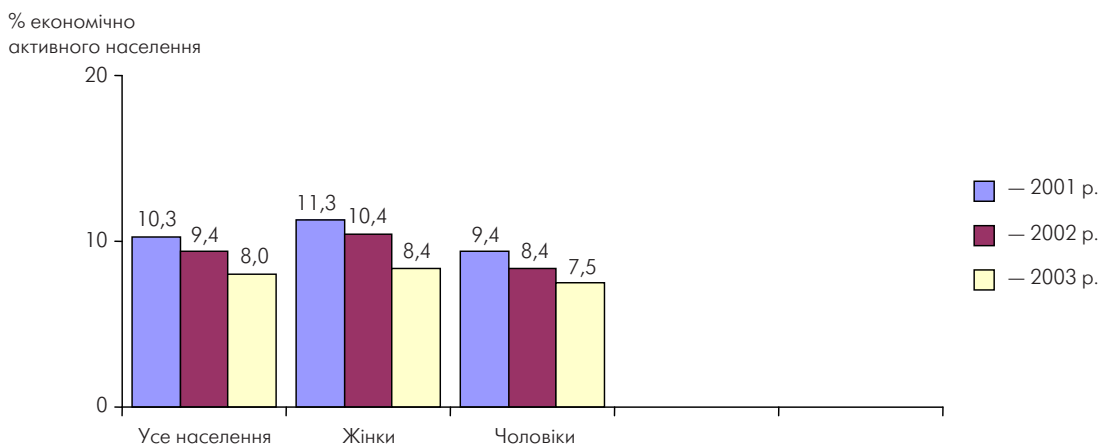

Рис. 3. Динаміка рівня безробіття за статтю за методологією МОП

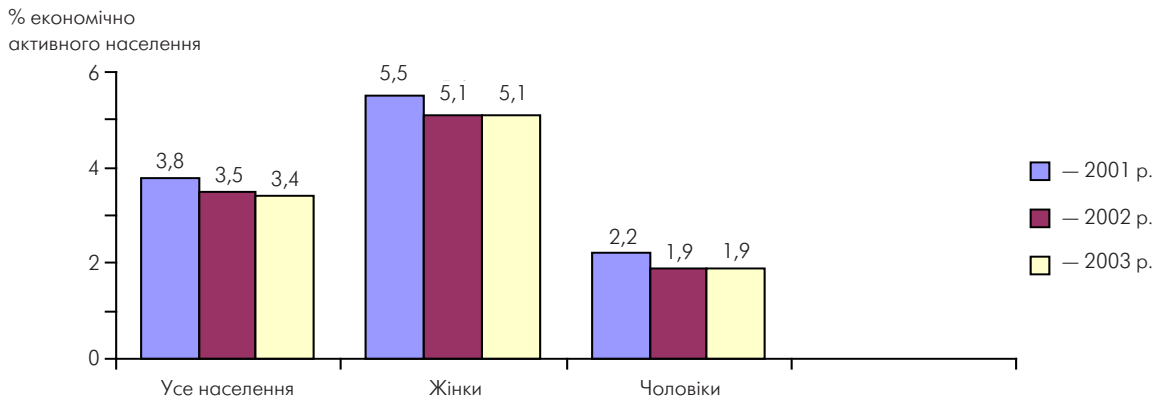

Рис. 4. Динаміка рівня зареєстрованого безробіття за статтю

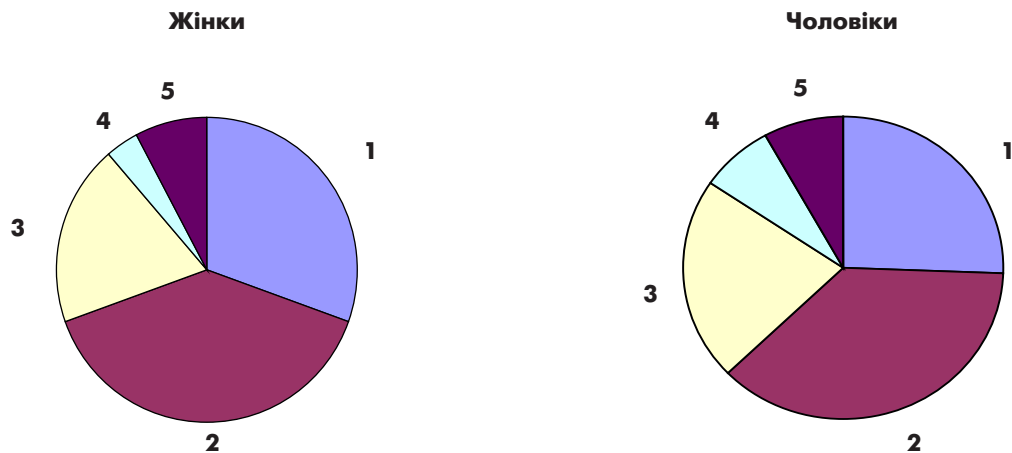

Рис. 5. Розподіл безробітних за основними причинами незайнятості в Донецькій області у 2004 р.:

1 — вивільнені з економічних причин (жінки — 30,6 %, чоловіки — 25,4 %); 2 — звільнені за власним бажанням (жінки — 38,9 %, чоловіки — 37,0 %); 3 — непрацевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації (жінки — 19,0 %, чоловіки — 21,6 %); 4 — звільнені за станом здоров'я, з переходом на інвалідність (жінки — 3,6 %, чоловіки — 7,5 %); 5 — інші причини безробіття (жінки — 7,9 %, чоловіки — 8,1 %)

Таблиця 3

Розподіл чисельності безробітних за тривалістю незайнятості і пошуку роботи

Тривалість незайнятості	Розподіл чисельності безробітних за тривалістю незайнятості			
	2002 р.		2003 р.	
	Усе населення	Жінки	Усе населення	Жінки
Разом, тис. осіб У тому числі за тривалістю незайнятості, %:	218,3	117,9	183,9	95,8
до 1 міс.	2,1	1,7	2,4	1,7
1–3 міс.	9,1	6,5	11,1	9,4
4–6 міс.	8,3	7,3	12,7	9,4
7–9 міс.	8,7	8,2	9,9	10,9
10–12 міс.	7,9	7,7	9,5	11,0
понад 1 рік	63,9	68,6	54,4	57,6
Середня тривалість незайнятості, міс.	20	21	19	21

Поза сумнівом, нижчий рівень виходу із стану безробіття для жінок пов'язаний з гіршими можливостями при працевлаштуванні, з меншою конкурентоспроможністю на ринку праці, що є віддзеркаленням, зокрема, дискримінаційної практики українських роботодавців. Водночас більший період пошуку відображає пасивнішу поведінку жінок, їхню низьку активність у пошуку роботи, відсутність у них значних стимулів для працевлаштування.

Враховуючи, що довгострокове безробіття призводить до великих втрат людського капіталу, до відносних витрат для домогосподарств, можна дійти висновку, що хоча безробіття за масштабами рівною мірою зачіпає чоловіків і жінок, наслідки виявляються для них різними. Жіноче безробіття через свою довгостроковість є одним з механізмів виштовхування жінок з ринку праці. Безробітні жінки виявляються більш проблемною групою, оскільки вони мають менше можли-

востей для виходу із стану безробіття порівняно з чоловіками [4].

Особливу стурбованість викликає становище молодих жінок на ринку праці, у тому числі тих, хто шукає собі перше робоче місце. Взагалі проблема молодіжного безробіття зараз стоїть надзвичайно гостро. І для цього є як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Аналіз стану зайнятості молоді свідчить про наступне:

- питома вага молодих людей (у віці 15–29 років) серед безробітних досягає 70 %;
- у структурі безробітних найбільша питома вага належить віковій групі від 20 до 29 років;
- значно ускладнюється процес первинного працевлаштування молоді, надзвичайної гостроти набуває проблема працевлаштування молодих людей після закінчення навчальних закладів.

Таке становище склалося внаслідок недостатньої профорієнтаційної роботи з молоддю, низького рівня її професійної підготовки та відсутності досвіду практичної роботи. Відзначимо також, що нині молодій людині без допомоги спеціалістів (педагогів, психологів, профконсультантів та соціологів) дуже важко зорієнтуватися на ринку праці.

В умовах, коли велика частина населення працює за наймом (рис. 6), рівень заробітної платні багато в чому визначає рівень матеріального добробуту людей і домогосподарств, економічні можливості інвестицій у людський розвиток.

Різниця в рівні заробітної платні чоловіків і жінок, як правило, пояснюється нерівністю в розподілі чоловіків і жінок за окремими професіями

і галузями (горизонтальною сегрегацією), нерівністю в заробітній платні за професіями і видами діяльності (вертикальною сегрегацією), низькою оцінкою тієї роботи, якою займаються жінки.

За нашими розрахунками, у 2004 р. 98 % жінок було зайнято у галузях із заробітною платою нижче середньої заробітної платні по Донецькій області, яка становила 48,9 % середньої платні в Україні. Жінки переважно зайняті у галузях, де середня заробітна платня дорівнює 2/3 середнього її розміру у Донецькій області (сільське, лісове і рибне господарство, роздрібна торгівля, готельний бізнес, освіта, охорона здоров'я та соціальна допомога).

Проте зіставлення середніх рівнів заробітної платні, як важливих індикаторів економічного стану чоловіків і жінок, приховує причини цих відмінностей. Не можна пов'язувати існуючий розрив в оплаті праці тільки з гіршими позиціями жінок в економіці порівняно з чоловіками, або тільки з дискримінаційними чинниками.

Різний рівень заробітної плати жінок і чоловіків свідчить не про дискримінацію жінок за принципом оплати праці, а про причини, що спонукають це явище, про певні диспропорції у трудових відносинах. Це є передовсім наслідком поширеної серед жінок вимушеної неповної зайнятості, різних з чоловіками можливостей у підвищенні кваліфікаційного рівня, використання на роботах, що здебільшого не відповідають професійно-кваліфікаційному рівню тощо. Рівень заробітної платні жінок, навіть у найрозвиненіших країнах світу, завжди був нижчий від чоловіків. Якісні характеристики людського капіталу чоловіків і жінок, режими і сфери зайнятості можуть істотно

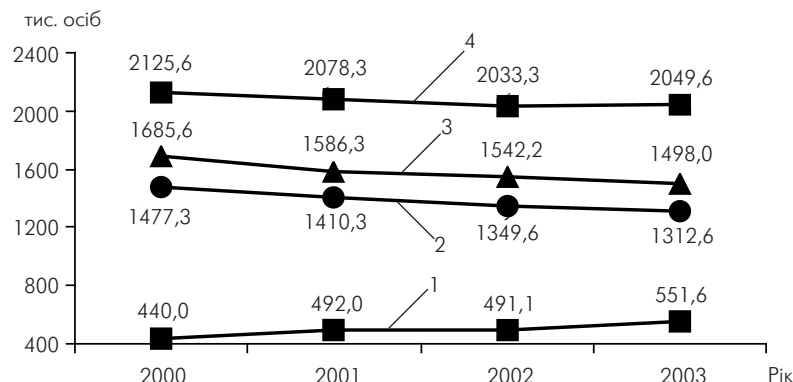

Рис. 6. Динаміка зайнятого населення Донецької області у віці 15–70 років за статусами зайнятості:

1 — усе зайняте населення; 2 — чисельність населення, зайнятого в галузях економіки; 3 — кількість найманих працівників; 4 — кількість самостійно зайнятих

відрізнятися, і ці відмінності відбиватимуться на середніх значеннях заробітної платні.

У сучасних умовах попит на робочу силу стає найголовнішим фактором при формуванні ситуації на ринку праці. Рівень працевлаштування на ринку праці визначається потребою підприємств у працівниках. Динаміка попиту на робочу силу висвітлює тенденцію до її збільшення. У 2003 р. порівняно з 2000 р. попит на робочу силу збільшився в 1,7 раза. При цьому частка працевлаштованих з числа тих, що звернулися з питань працевлаштування у 2000 р., склала 47,1 %, а в 2003 р. — 94 %.

З-поміж незайнятих громадян, працевлаштованих службою зайнятості в 2003 р., жінки становлять лише 47,1 %, хоча на обліку жінок перебувало значно більше, ніж чоловіків. Статистичні дані свідчать про наявність значної гендерної нерівності на українському ринку праці.

Таким чином, проведений аналіз становища найманих працівників на ринку праці Донецької області свідчить, що загальна ситуація позиції чоловіків залишається в усіх аспектах значно сприятливішою порівняно з позиціями жінок. Найсуттєвіша дискримінація жінок відчувається у сфері працевлаштування, далі йдуть можливості службового зростання, підвищення кваліфікації, шанси зберегти роботу при скороченні штату та оплата праці.

У зв'язку з цим необхідно змінювати соціально-економічну політику щодо жінок: передовсім

на державному рівні потрібно сприяти підвищенню конкурентоспроможності жінок на ринку праці, формувати нову структуру сфери зайнятості, посилити можливості реалізації підприємницького потенціалу.

Для того щоб становище жінки поліпшилось у будь-якій сфері життя, треба докорінно змінити ставлення до неї як до повноправного суб'єкта суспільства. Необхідно розробити заходи, спрямовані на ліквідацію будь-якої гендерної нерівності. Становище жінки у суспільстві — яскрава характеристика рівня цивілізованості держави.

Література

1. Грішнова О. Гендерні особливості конкурентоспроможності громадян на українському ринку праці // Україна: аспекти праці. — 2001. — № 3. — С. 3–8.
2. Економічна активність населення Донецької області у 2004 році: Стат. зб. — Держкомстат України. Донецьке обласне управління статистики, 2005.
3. Использование незанятого населения при создании инфраструктуры специальных экономических зон // Г. М. Теплицкий, Ю. В. Макогон, Н. Д. Лукьянченко и др. — Донецк: ДонГУ, 2000. — 105 с.
4. Лібанова Е., Макарова О. Доступ жінок до ринку праці: ситуація сьогодення й можливості розширення // Жінки на ринку праці України: Матеріали Національної тристоронньої конф. — К., 1998. — 210 с.
5. www.marketing.spb.ru

The state of affairs of the modern Ukrainian labour-market is characterized by the presence of disproportions in correlation of demand and supply of labour force. Position at the labour-market is determined by showing of employment and unemployment, that by descriptions of availability and workplaces, and activities indexes of wages. In the article was analyzed the position of women at the labour-market of region.

Надійшла 10 травня 2006 р.